

THE INFLUENCES OF OTHER LANGUAGES ON THE ROMANIAN LANGUAGE

Octavia MOISIL

PhD. Candidate, UMFST Târgu Mureș

Gabriela Szabo (Voşloban)

PhD. Candidate, UMFST Târgu Mureș

Abstract: Borrowing as an external factor is an important means of vocabulary enrichment. As for the Romanian lexicon, a major importance in its formation is represented by the influence of English and French. These foreign words, taken from other languages and included in the Romanian vocabulary, are adapted to the language systems.

Some words entered the Romanian language directly (through direct contact between peoples with different languages; orally) or indirectly (through books or in writing in general, having a religious or bookish character). These loans were possible due to various factors, among which we can identify the geographical space around the Romanian territory, various relations between people.

Keywords: borrowing, influence french, influence english, vocabulary enrichment, language systems

Împrumuturile existente în vocabularul românesc din limba franceză, engleză, italiană, germană, rusă, latina

Împrumuturile lexicale sunt mult mai numeroase în limba română decât cele semantice. Ca mijloc extern de îmbogățire a vocabularului, împrumutul este un factor extern, o consecință de ordin lingvistic a unor factori de ordin extralingvistic. Acestea sunt favorizate de câțiva factori dintre care enumerăm: vecinătatea geografică, amestecul de populație (sau conviețuirea), relațiile de ordin politic, economic și cultural dintre popoare. Cuvintele împrumutate, luate din alte limbi sunt în mod normal adaptate la sistemul fonetic și morfologic al limbii receptoare. Unele cuvinte au pătruns în limba română pe cale directă (prin contactul nemijlocit dintre popoare cu limbi diferite; pe cale orală) sau pe cale indirectă (prin cărți sau în scris în general, având un caracter cult sau livresc).

O importanță majoră în cadrul lexicului limbii române este reprezentată de influența limbii franceze și engleze.

Cuvintele împrumutate înseamnă împrumuturile din alte limbi (denumite și influențe străine) care au pătruns în limbă după momentul în care limba română a devenit un idiom romanic de sine stătător.

Prin împrumuturi din alte limbi înțelegem cuvinte și expresii rezultate din influențele istorice, de vecinătate și de contact istoric prelungit, consecință a conviețuirii noastre împreună cu alte popoare.

Influențele străine în limba română s-au făcut pe două căi:

- cale directă (orală), prin contactul cu vorbitorii de limbă slavă, maghiară, turcă, greacă și care formează împrumuturile lexicale vechi
- cale indirectă (cultă sau savantă), prin preluarea unor cuvinte din limba latină literară sau din limbile moderne (denumite

neologisme): *franceză, italiană, germană, engleză, engleză americană, rusă* și care formează împrumuturile lexicale neologice

Influența franceză

Începând cu secolul al XIX-lea, limba franceză va exercita una dintre cele mai puternice influențe moderne asupra limbii noastre. Grație ei, vocabularul limbii române se modernizează în toate domeniile ei materiale și spirituale cu câteva mii de cuvinte. Influența franceză s-a manifestat la început, în secolul al XVIII-lea, prin intermediul fanarioților și al rușilor, dar influența devine directă și mai profundă în primele decenii ale secolului al XIX-lea odată cu venirea unor emigranți francezi și plecarea unor tineri români, din familii înstărite, la studii la Paris. Pe lângă acestea în 1775, domnitorul Alexandru Ipsilanti a reorganizat învățământul în Țara Românească după modelul francez și a introdus în școală limba franceză ca limbă obligatorie. Traducerile din limba franceză, relațiile de ordin politic, economic și mai ales cultural fac ca influența franceză să se manifeste din plin asupra limbii române atât în domeniul vocabularului, cât și în cel al frazeologiei. Aceste împrumuturi s-au făcut atât pe cale orală, cât și pe cale scrisă, iar unele sunt împrumuturi directe pe când altele sunt calculi sau imitații după modelele franțuzești corespunzătoare:

- substantive: *abajur, abandon, abator, abces, acompaniament, agrafă, antet, arcadă, baraj, ascetism, automobil, baricadă, bibelou, biberon, bijuterie, binoclu, blazon, bufet, bufon, cabină, calorifer, cameo, camelie, camuflaj, cancan, capă, capișon, caravană, carieră, careu, carton, coincidență* etc.;
- adjective: *abisal, absolutist, adept, agasant, altruist, arogant, blond, capital, cochet, coloidal, colonial, compatibil* etc.;
- verbe: *aborda, acorda, acostă, actualiza, ajusta, asambla, bascula, blaza, cambra, camufla, capitona, captura, caracteriza, casa, cataloga, coexista, comanda, complica* etc.

Unitățile frazeologice:

- împrumuturi directe: *artist liric, bal mascat, critic literar, director general, decret guvernamental, jurnal de bord, monolog interior, tonus muscular* etc.;
- calcuri: apă de toaletă (după fr. *eau de toilette*), câmp de bătaie (după fr. *champ de bataille*), focar de infecție (după fr. *foyer d'infection*), turn de fildeș (după fr. *tour d'ivoire*), a pierde din vedere (*perdre de vue*), a se da în spectacol (*se donner en spectacle*).

Unii termeni au ieșit din uz deoarece erau inutili, nu răspundeau unor necesități, iar alții s-au dovedit a fi de prisos, motiv pentru care au primit numele de barbarisme, dar, cu toate acestea, trebuie remarcat încă o dată că numărul neologismelor de proveniență franceză din limba română este uriaș.

Influența engleză

Încă din secolul al XIX-lea, limba română a început să împrumute o serie de neologisme englezești, pe cale indirectă la început, prin limba franceză, germană sau rusă, mai

apoi în mod direct, la sfârșitul secolului XX-lea, odată cu dezvoltarea tehnologiei. Totuși, Groza Liviu¹ nu exclude probabilitatea împrumutului direct din engleză britanică mai ales a termenilor referitori la viața mondenă (*bridge, club, dandy, five o'clock, garden-party, high-life, whist* etc.), dar și terminologia sportivă care cuprinde cel mai mare număr de neologisme împrumutate din limba engleză: *baschet, volei, fotbal, șut, henț, ofsaid, meci, gol, handicap, hambal, golf, ring, volei* etc.

Influența engleză este foarte pronunțată în limba română actuală (nu doar în limba română, ci și în celelalte limbi europene), realizându-se printr-o preluare masivă de elemente lexicale sau atribuire de noi sensuri unor cuvinte deja existente, de diferite categorii de vorbitori. Factorii care au dus la această preluare masivă ar fi puternica dezvoltare tehnologică din ultimele decenii, mai ales a informaticii, dar și globalizarea accelerată a economiei ce au dus la un vocabular internaționalizat (mai ales cel specializat). Desigur, îmbogățirea vocabularului cu termeni noi este un fapt normal, dar importul de prea multe neologisme poate crea dificultăți în comunicare, dar și alterarea limbii, fapt care a fost criticat vehement de oamenii de cultură și cercetători. Totuși, Adina Dragomirescu consideră că această îngrijorare a împrumuturilor din engleză a fost și cu ani în urmă referitor la împrumuturile din limba franceză, dar nu trebuie combătută fără motiv „invazia de anglicisme” deoarece limba va alege ce cuvinte vor rămâne din cele împrumutate, dând exemplu selecția dintre cuvintele împrumutate din limba franceză în secolul XVII-lea și al XIX-lea sau dispariția lexicului limbii de lemn din perioada comunistă.²

Termenul de *anglicism* este foarte răspândit în lingvistica românească și a făcut parte din preocupările multor cercetători, fiind definit în diferite lucrări: potrivit DEX, anglicismul reprezintă „o expresie specifică limbii engleze, cuvânt de origine engleză împrumutat, fără necesitate, de o altă limbă și neintegrat în aceasta”,³ Mioara Avram susține că *anglicismul este un tip de străinism sau xenism, care nu se restrânge la împrumuturile neadaptate și/ sau inutile și este definit ca: unitate lingvistică (nu numai cuvânt, ci și formant, expresie frazeologică, sens sau construcție gramaticală) și chiar tip de pronunțare sau/ și de scriere (inclusiv de punctuație) de origine engleză, indiferent de varietatea teritorială a englezei, deci inclusiv din engleza americană, nu doar din cea britanică.*⁴

Direct din engleză (inclusiv din engleza americană sau din engleză și franceză) au fost împrumutați termeni (numeroase substantive) din diverse domenii precum:

- vestimentație: *bluejeans, blugi, trencicot, trenci, trening*;
- gastronomie și denumiri comerciale de băuturi: *biftec, bacon, brandy, coca-cola, cheeseburger, chips, cornflakes, fanta, fast-food, gin, grepfrut, hamburger, hotdog, ketchup, popcorn, sandviș*;
- economie, comerț, industrie, politică și viața socială în general: *bluf, board, boss, bodyguard, brand, broker, business, businessman, card, dealer, dispecer, discount, gentleman, holding, joint, job, lady, manager, management, marketing, motel, shop, staff, summit, supermarket, trend, weekend*;

¹ Liviu Groza, *Elemente de lexicologie*, București, Editura Universității din București, 2012, p. 168.

² Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae, *101 greșeli de lexic și semantică*, București, Editura Humanitas, 2011, p. 53.

³ <https://dexonline.ro/definitie/anglicism> (consultat 15/06/2022).

⁴ Mioara Avram, *Anglicismele în limba română*, București, Editura Academiei Române, 1997, p. 11.

- muzică, artă, spectacole, divertisment, comunicarea cu publicul: *blues, design, designer, hardrock, heavymetal, hit, hobby, jazz, mass-media, remake, slogan, rock-and-roll, science-fiction, show, slow, star, talk-show, thriller, twist, western, speaker*;
- electronică, electrotehnică, telecomunicații: *bit, brainstorming, C.D.-player, computer, chat, stick, display, desktop, e-mail, exit, fax, implementa, laptop, online, offline, pager, radar, scana, scanner, soft, site, walkie-talkie*;
- terminologia sportivă: *aut, baschet, baseball, bowling, box, corner, dribling, fairplay, fault, finis, fotbal, ghem, gol, golf, golgheter, henț, hochei, meci, ofsaid, penalti, rugby, scor, set, start, suportor, șut, tenis, upercut*;
- realități ale culturii materiale nord-americane: *bungalow, cowboy, tobogan etc.*

S-a constatat că mulți termeni sunt neasimilați fonetic și morfologic la structura limbii române, nefiind înregistrați în lucrările lexicografice românești: *cover, look, target*. Adriana Ichim-Stoichițoiu realizează o delimitare precisă între anglicisme (cuvinte în curs de asimilare): *supermarket, racket, master etc.* și xenisme⁵ (cuvinte neadaptate, numite și barbarisme): *cash, jogging, show, summit, trend etc.*

Influența engleză este puternică în limba română, dar are anumite limitări față de lexicul latino-roman. Se poate observa incapacitatea limbii române de a asimila verbe sau adjective deoarece în limba engleză marcele lor flexionare nu diferă de cele ale substantivului. Astfel, cuvinte ca *display, hit, joint, show* care sunt și verbe și substantive în același timp în limba engleză, în română nu pot fi încadrate decât la substantivele neutre.

Totuși există o concurență între termenii englezești adoptați de curând și termenii românești sinonimi; asemenea termeni se grupează în perechi sinonimice și se pare că preferința vorbitorilor este aceea de a utiliza cuvintele englezești: *brandy-* coniac, *star-* vedetă, *banner-* steag, *staff-* personal, *trainer-* antrenor, *job-* serviciu, *design-* desen, *manager-* administrator, *business-* afacere. Răspândirea și generalizarea în limbă a unor termeni neologici depinde de preocupările vorbitorilor, de nivelul de cultură și de educație al acestora, motive pentru care anumite categorii de vorbitori manifestă o preferință pentru anumiți termeni; de exemplu, cei care sunt familiarizați cu folosirea calculatorului au tendința de a utiliza chiar și în vorbirea zilnică termeni precum *procesa, procesare, scanare*; cei care folosesc mai puțin acest instrument vor utiliza termenii: *prelucra, prelucrare, copiere*.

În ceea ce privește pronunțarea și scrierea termenilor împrumutați din limba engleză se poate observa că multe neologisme se scriu și se pronunță ca în limba de origine (*base-ball, bowling, cowboy, design*) alții se scriu în română aproximativ cum se pronunță în engleză (*aut, miting, finis, dispecer*) sau s-au adaptat scrierii și pronunțării românești (*blugi, fotbal, volei, gol, henț, șut etc.*).

Aceste influențe majore au fost urmate și de preluarea cuvintelor din limba italiană sau germană sau rusă.

⁵Adriana Ichim-Stoichițoiu, *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influență, creativitate*, București, Editura All, 2011, p. 24.

Influența italiană

Și limba italiană are un aport important în procesul de *modernizare, internaționalizare și relatinizare a vocabularului românesc*⁶ contribuind la schimbarea fizionomiei lexicale a limbii noastre prin neologismele ce au fost asimilate începând cu secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Epoca fanariotă este perioada în care vor pătrunde în limba noastră cele mai multe italianisme prin intermediul limbii neogrecești sau prin filieră austro-ungară în Transilvania.

Dintre cărturarii influențați de limba și cultura italiană, se remarcă în secolul al XIX-lea și al XX-lea Gheorghe Aaschi, Ion Heliade Hădulescu, Cezar Bolliac, Nicolae Filimon, Alexandru Odobescu și Geoge Călinescu ce fac posibilă asimilarea unei serii de neologisme în mod direct.

O parte dintre italianismele din limba română aparțin terminologiei muzicale (având un caracter internațional): *allegretto, alto, arpegiu, andante, adagio, chitară, crescendo, duet, flaut, flautist, piano, tenor, allegro, solo, trio, solfegiu, vivace* etc. altele domeniului economic și financiar (pe care le-am împrumutat și prin intermediul limbii neogrecești) *acont, agenție, bancă, bilanț, casier, contabil, fisc, gira, liră, scont, scadent* etc. dar se regăsesc și în alte domenii precum arhitectură, medicină, politică, sport, marină, alimentație etc. (*ancoră, basorelief, oncologie, reumatism, rizoto, spaghete, reumatism, traumă, stindard* etc.).

Influența germană

Regional, dar și la nivelul limbii literare, s-a exercitat influența germană, mai accentuată fiind în Transilvania. Șvabii din Banat, sașii din Transilvania, nemții stabiliți la noi ca negustori, mineri sau industriași, contactul cu civilizația apuseană din Austria, dar și influența exercitată prin intermediul cărților lasă urme vizibile asupra lexicului neologic al limbii noastre (secolul al XI-lea și secolul al XVIII-lea).

Influența germană s-a făcut simțită în multe domenii și a lăsat urme serioase mai ales în terminologia tehnico-științifică: *bliț, boiler, bomfaier, bormașină, cocs, electrobuz, electrocar, foraiber, gater, rolă, șaibă, șină, ștecăr, holșurub duză, matriță, diesel* etc.

Relațiile economice din provinciile istorice românești au făcut ca numeroși termeni din diferite domenii precum alimentație, îmbrăcăminte, diverse meserii și industrii să se generalizeze în română (*cartof, chiflă, chelner, crenvușt, ghips, halbă, țigla, șvaițer, ofițer, parizer, griș, hingher, jet, roabă, șanț, toacă* etc.). Alți termeni de proveniență germană au ieșit din uz (*băncuță*- monedă de mică valoare, *clavir, creițar, sfanț*) sau au doar circulație regională (*becher*- brutar, *farbăr*- vopsitor, *laibăr*- vestă, *șnaidăr*- croitor, *șustăr*- pantofar etc.), dar sunt și termeni care au devenit populari sau familiari: *fraier, gheșeft, mișmaș, șmecher, șnaps*. O altă observație referitoare la termenii împrumutați din germană este că mulți dintre acestea sunt cuvinte compuse (*laitmotiv, glaspapir, bildugsroman, rucsac, abțibild* etc.) în timp ce alții au rădăcini de origine latină (*adresant, agentură, corectură, dictat, laborant, repetent, recenzent, aprioric, uncat* etc.).

⁶ Theodor Hristea (coord.), *Sinteze de limba română* (ediția a treia revăzută și din nou îmbogățită), București, Editura Albatros 1984, p. 57.

Influența rusă

Influența rusă, a rusei moderne, s-a făcut aproape exclusiv pe cale scrisă, prin traduceri, după 23 august 1944. Împrumuturile de cuvinte sunt mai puțin numeroase decât calcurile lingvistice (ce implică adoptarea unui sens nou sau copierea unei structuri lexicale sau frazeologice). Cuvintele din limba rusă care au fost asimilate rapid și perfect în limba română sunt cele care conțineau elemente formative de origine latină sau aveau rădăcini latine ori erau termeni internaționali (ex: *sputnic*, *procuratură*, *activist*, *agregat*, *cursant*, *dezinformare* etc.). La fel ca în cazul influenței germane, și printre împrumuturile din rusă există cuvinte compuse: *fotocameră*, *agrotehnică*, *inginer-mecanic*, *hidroagregat*.

Este necesar să precizăm faptul că o parte dintre împrumuturi pot avea etimologie multiplă: ruso-franceză, ruso-engleză etc. Pe lângă ușoara relatinizare a vocabularului românesc, o altă consecință a influenței ruse a fost consolidarea fondului de elemente internaționale.

Influența latinei savante

Începând cu secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, un număr mic de termeni neologici de origine latino-romană au pătruns în limba română prin limbile poloneză, rusă și neogreacă. Fiind un număr mic, ne vom îndrepta atenția spre influențele mai importante și moderne. Prima dintre aceste influențe este cea a latinei savante, ale cărei începuturi sunt legate de activitatea cronicarilor și sunt plasate în secolul al XVII-lea. Mai apoi, datorită reprezentanților Școlii Ardelene și curentului latinist, vocabularul limbii române se va îmbogăți cu un număr considerabil de neologisme din latină luate direct pe cale livrescă.

Este necesară o diferențiere între aceste cuvinte împrumutate din limba latină și cele moștenite din aceeași limbă, care au suferit modificări din punct de vedere fonetic și semantic. Un exemplu în acest sens este cuvântul *clarus* care a fost moștenit și a devenit *chiar*, iar a doua oară, a fost împrumutat ca neologism în secolul al XIX-lea și a devenit *clar*, alt exemplu îl constituie cuvântul *directus* care a fost moștenit ca *drept* apoi împrumutat pe cale savantă ca *direct*. Acest fenomen poartă numele de *dublet etimologic*, prima formă este moștenită, iar a doua împrumutată (*bătrân-veteran*; *femeie-familie*; *scară-scală* etc.). Unele neologisme se explică exclusiv prin latină: *adagiu*, *adnota*, *biblie*, *picior*, *premiu*, *uzufruct*, *traduce*, *insulă*, *cabalin*, *elibera*, *omite*, *pictură*, *colocviu*, *probă*, *rege* etc. dar, în foarte multe cazuri, trebuie admisă o etimologie dublă precum latino-franceză, latino-italiană, latino-germană, existând situații în care un neologism se poate explica la nivel formal prin latină și la nivel semantic, prin franceză.

Odată cu adoptarea numeroaselor împrumuturi latino-romanice (unele derivate sau compuse), s-au asimilat în limba română afixe derivate neologice precum: *ante-*, *anti-*, *-bil*, *-ență*, *-ifica*, *in-*, *inter*, *-ism*, *-ist*, *-itate*, *-iza* etc. dar și elemente de compunere savantă ca *aero-*, *algo-*, *antropo-*, *filo-*, *dermo-*, *eco-*, *fito-*, *hidro-*, *-ită*, *lipo-*, *metro-*, *-om*, *-patie* etc.

Concluzii

Împrumuturile lexicale neologice sau neologismele formează fondul lexical neologic, prin care înțelegem cuvintele împrumutate pe cale indirectă și care au contribuit la modernizarea vocabularului limbii române. Fondul lexical neologic al limbii române este bogat și are o origine variată. Cele mai mari contribuții la constituirea acestui fond lexical sunt din: latina savantă, italiană, franceză, engleză, germană și rusă.

Odată cu perioada modernă, Europa de est reia legăturile culturale și științifice cu civilizația occidentală. Spațiul românesc începe să se conecteze din ce în ce mai profund la focarele de civilizație și la centrele de înflorire științifică, literară din Franța, Italia și Germania. Conectarea la acest spațiu cultural în care circulau idei noi și moderne s-a făcut și prin preluarea termenilor folosiți în respectivele culturi. Astfel, peste straturile lexicale vechi, descrise anterior, a apărut un nou strat lexical, cunoscut sub denumirea de *neologisme*. Ceea ce trebuie remarcat este că odată cu reconectarea spațiului românesc la civilizația occidentală, a fost reluat procesul de apropiere a limbii noastre de celelalte limbi romanice, în special *franceză și italiană*. Prin acest nou strat lexical, vocabularul limbii române primește un stoc masiv de termeni, care vor conduce la o realitate evidentă până în zilele noastre: o bună parte din lexicul limbii române este comun cu cel al limbilor franceză și italiană.

Se poate spune că neologismele nu pot lipsi din lexicul unei limbi, deoarece reprezintă o dovadă vie a evoluției acelei comunități lingvistice. O măsură care se impune este ca neologismele să fie folosite în funcție de anumiți indicatori, pentru că utilizarea lor abuzivă, fără a ține seama de situația de comunicare, de interlocutor, de context etc. poate crea situații neplăcute. Astfel, fiecare comunitate trebuie să lupte pentru apărarea și cultivarea limbii sale prin crearea de cuvinte noi cu mijloace interne și prin preluarea unor cuvinte din alte limbi, care pot fi integrate cu ușurință în sistemul său de organizare și funcționare.

Influențele asupra limbii române sunt foarte diversificate, fapt care explică eterogenitatea vocabularului românesc, dar aceste influențe nu au alterat esența latină a limbii române, în schimb au influențat fizionomia lexicală a acesteia asigurându-i un loc aparte între idiomurile neolatine. Reluând contactele cu lumea occidentală (după aproximativ 1000 de ani), limba română s-a îmbogățit cu un număr considerabil de neologisme, fiind foarte receptivă la schimbări ceea ce face din ea o limbă modernă.

Pe lângă cuvinte din franceză și italiană, o serie de termeni au fost împrumutați și din *germană, engleză și rusă*. Iată câteva astfel de exemple:

- împrumuturi din franceză: *persoană, facil, dificil*
- împrumuturi din italiană: *operă, bancă, solfegiu*
- împrumuturi din germană: *bliț, rucsac, laitmotiv*
- împrumuturi din engleză: *start, fotbal, handicap*
- împrumuturi din engleză americană: *motel, computer, radar*
- împrumuturi din rusă: *agreat, dezinformație, combinat*

În ceea ce privește termenul *neologism*, trebuie făcute câteva precizări. Mulți specialiști s-au pronunțat pe această temă și o parte dintre aceștia precum Alexandra Cuniță,⁷

⁷ Alexandra Cuniță, Coman Lupu (edt), *Neologie, neologism, concepte*, București, Editura Universității București, 2015, p. 24.

Florica Dimitrescu, Coman Lupu, consideră că această noțiune este destul de vagă deoarece înglobează atât împrumuturile vechi, cât și împrumuturile noi, pun pe același plan împrumuturi făcute acum 100-200 de ani cu împrumuturi recente, toate lexemele împrumutate fiind considerate neologisme. Cercetătorii folosesc formula de *cuvinte recente* tocmai pentru a sublinia delimitarea cronologică dintre acestea. Cristian Moroianu propune o clasificare atât din perspectivă diacronică cât și sincronică a neologismelor:

- Cuvinte noi – populare sau culte indiferent de origine sau apartenența stilistică;
- Neologisme (invechite, moderne, recente).⁸

Bibliographical References:

- Avram, Mioara, *Anglicisme în limba română*, București, Editura Academiei Române, 1997
- Dragomirescu, Adina, Alexandru Nicolae, *101 greșeli de lexic și semantică*, București, Editura Humanitas, 2011
- Groza, Liviu, *Elemente de lexicologie*, București, Editura Universității din București, 2012
- Hristea Theodor (coord.), *Sinteze de limba română* (ediția a treia revăzută și din nou îmbogățită), București, Editura Albatros 1984
- Stoichițoiu, Adriana Ichim, *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influență, creativitate*, București, Editura All, 2011

Site-ography:

- <https://dexonline.ro/definitie/anglicism> (consultat 15/09/2022).

⁸ *Ibidem*, p. 66.